

9.
ORATIO

DE

DVBIO FELICITATIS

MVNDI ET HOMINVM

INCREMENTO.

Humanis quæ sit fiducia rebus

Admonet.

AUTORE

HENR. FRID. JAEGER.

MITAVIÆ,

typis J. F. Steffenhagianis.

MDCCLXXXVII.

1787

FAVTORIBVS

ATQVE

AMICIS

IN

CVRONIA.

INSTITUTIONES
Conuenimus huc, Auditores, vt in hac
frequentissima panegyri Academia nostra
me interprete vota publice nuncupet pro
salute Principis. Serua, summe Deus!
Serenissimum Ducem nostrum PETRVM,
Patrem Patriæ Optimum, cum Celcissima
quam omnes vita cariorum habemus Con-
juge DOROTHEA, cum Puero Ducali
Hærede, felicitatis nostræ pignore, largire
Principi nostro prosperam valetudinem,
tranquillitatem, vitam longæuam, Felici-

tatem ex omni parte beatam, hanc etiam
suam Scholam virtutis et Sapientiæ sedem
esse jube eamque sic et conserua et per-
fice vt Conditori suo PETRO æternita-
tem sit præstitura. Has tu, Pater, preces
ita ratas habeto ac tuæ in terris potesta-
tis vicarii, tuæ benignitatis administrato-
res boni Principes sunt et creduntur.

Qui longam factorum à humano genere seriem in-
signioresque historia periodos cogitatione per censere
velit, huic Vertumnus aut Proteus ille in quamlibet
formam transmutatus sed re semper vntis et idem in
mentem veniat necesse est, adeo nihil novi, nihil sta-
bile aut certi reperitur, tantas vicissitudines et quasi
æstus habet vitæ humanæ ratio. Ephemera et ostensa
tantum spes fuit quicquid erat imperiorum, regnorum,
nobilium vrbium, constitutionum publicæ rei, vtique
religiones, doctrinæ, humanitates, quæ tamen cuncta
sua vi niti diceres, in ejusdem inconstantia societatem
cogi et trahi semper consueuerunt. Nunquamne igitur
miseri mortales fructum duraturæ felicitatis capient ex
hac vita ciuili cui nati sunt, quippe quæ sola est mater
humanitatis, siue magnarum quæ in hominem cadunt
perfectionum. Ergo ceteras res humanas premit lex
eadem quæ lata est huic spectabili naturæ, qua lege
quicquid

quicquid hæc pulchre et perfectibile effinxit, intercat
 necesse est. Sunt tamen quibus post tot, ex quo cre-
 dibile est genus humanum existere, ex omni historia
 deletas et nuper repetitas milliones annorum, tandem
 hoc decennium aut tempusculum non majus hoc sæcu-
 lum placet. Hi istud immensum ante nos effluxum
 temporis spatium prolusionem suo præcipuo sæculo ar-
 roganter sane æstimant, et immortalia ne sperent tem-
 poris nostri historici periodo momentanea admoniti ni-
 hilo tamen secius nunc tandem quasi Jovem statorem
 quendam animo concipiunt, conditionem nostram hu-
 manam et meliorem et hanc felicitatem perpetuam fore
 autumant, quos vñam non ex ingenio suo aliquid fin-
 xisse sed quod res est dixisse et me possem et Vos om-
 nes convincere atque beare. Mihi vero non multum
 querulo aut moroso hæc rerum tamen vniuersitas ex
 hac parte se non dedit spectandam, nubem illi mihi
 potius pro Junone amplexari aut ingenium temere præ-
 conibus sæculi attemperare visi sunt. Que me, res ad-
 monuit, Auditores, vt cum mihi in vestro hodie con-
 fessu thema aliquod tractandum sit, hoc ego potissimum
 eligerem atque dicerem de dubio felicitatis mundi et
 hominum incremento. Lubricus autem est de felicitate
 locus. Quanam vita est beata dicenda, que beatior,

et

et vbinam terrarum est hujus vitæ quod respiciam
 exemplar? Sunt opportunitates status in sensu Euro-
 pæo exculsi omnino multæ, sed incommoda, æquipon-
 dium si necesse sit restituentia, non minus multa, et
 sic, perfectis ceteris quamuis multis, dubia tamen feli-
 citatis ab his forte rebus alienæ progressio. Regina
 pecunia mundi exculsi, eadem virtutum omnium vica-
 ria, factitia et relatiua miseria durior et frequentior
 quam aptud alios populos absoluta, onera imposita om-
 ni vitæ amabilitate sublata, expensa et debita publica
 supra omnes quamuis multiplicatos redditus in immen-
 sum crescentia, ordinum in inferiores, omnium in in-
 fimos et barbaros impotentia et ferocitas, animus ho-
 minum sensilis, corpus invalidum, innumera ad vitam
 hanc sustentandam factæ necessariæ res, multarum
 rerum, quibus carendum est, nequicquam cognita præ-
 stantia, paupertatis, honestæ etiam, opprobrium, pec-
 candi illecebra et pretium, quibus omnibus efficitur
 vt quantum hic status in momento felicitatis præstet
 minus culta hominis conditione, si ab extremis disces-
 seris, difficile sit dicere.

Pone autem felicitatem, terit illa temporalis et
 gravior fortuna opposita, erit singularis et aliis causa
 malorum, rationem autem felicitatis, si quæ suo loco

et

et tempore contigit, in hoc causarum et effectuum continuo explicare velle, fere nihil aliud est ac in tota innumerosa grege vnicuique oui suum agnum assignare velle, quod est dictum Astronomi ridentis prognostica tempestatibus naturalis huic civili simillimæ. Et illud quæritur deturne felicitatis absoluta notio, an potius de felicitate vt de gustibus non est disputandum? Nec facile apparet quænam possit esse compensatio et communis mensura rerum adeo heterogenearum sicuti voluptas et dolor, intensitas et extensio, bona alia ex intellectu, alia ex corporis affectione, verbo hominis internus sensus quem res hæc tota vnice spectare videtur. Sed quæcunque sit felicitatis vix commensurabilis æstimandæ philosophis ratio, illa quidem pendere maxime visa est ab his fere conuersionibus orbis cogniti. Homines primum libertatis civilis notionis ignari satis habuerunt in diem dixisse viximus, Monarchiæ suæ magna illa imperia societatis tutelam maximam præstare valitura constituta sunt, dominatus nobilium vrbiu quid virtus et quid sapientia possit exemplo fuerunt, equestris militia religionis, armorum et amoris professione et hominum propriorum seruitute noua res saluas habere studuit, postquam et hæc deferbuerant nouis rerum incipit ordo, hemisphærium terrarum orbis al-

terum

terum invenitur, vsus omnium hominum, omnium rerum, quæ mare quæ terra, patet, regium inde Indiarum commercium, præ coloniis et re nautica omnia fordent, ex hoc tempore ad numos, ad puluerem pyrium et Reges redibat imperium, exercitus non conscriptus sed perpetuus ab hoste, à tyrannide paucorum, à civilibus discordiis nos securos præstat, Vniuersa Europa in vnum fœderatorum systema coalescit, artium denique et scientiarum tanta fiunt augmenta vtquæ præsidia inde præstari vel homini vel populo possunt, abunde supersint. Verum enim vero hæc omnia non finem constituunt, sed vt medium salutis omnium et singulorum promouendæ inserviunt, hæc sola publica felicitate metimur rerum humanarum præstantiam, hæc sola actionibus et inventis humanis facit pretium, hæc ergo Vniuersi, hominum omnium immo et aliarum rerum creaturarum felicitas nisi maior est ac quidem ante sæcula fuisse constat, næ operæ pretium factum non est quamuis præclara sint quæ nostra et superior vidit ætas. Quæ tamen bona vt summa et maxime ad rem communem facientia à ciuitatibus expeti solent, ea fere continentur aut scientiarum augmentis aut constituendæ ciuitatis sapientia. Ergo quid litteris et quid civili prudentiæ felicitas generis nostri debeat, velut in trans-

curfu

curfu videamus. Erit hic iustæ Orationis modus, et rei, credo, summa.

Jam vero nihil magis in promptu esse videtur quam docere salutis publicæ melius consuli non posse quam domicilium artium et doctrinarum constituendo in statu quem florentem videre cupis. Imaginem igitur eorum temporum ante oculos nobis ponamus, quibus hæc studia doctrinæ maxime floruerunt, ut intelligatur an respublica æque ac litteraria gaudeat Ptolomæis, Augustis, Mediceis, Ludovicis, similibusque. Augusti primum aureo sæculo res publica romana nulla erat, propter eam tamen totus veteribus cognitus orbis quasi vna domus expilatus erat, et innumeræ gentes quasi vna familia apud Romuli urbanam fecem serviebant. Antequam vero rerum potitus est Augustus, exorta sunt bella ista immania ciuilia et Triumviratus scelestissimæ conjurationes, quibus nescio an unquam tristius aliquid generi humano potuit accidere, posteaquam autem hic tantus Princeps esse desierat, vel ut ipsius morientis verbis, utar, mimo vitæ suæ transacto, Successores reliquit Tiberium suum, Caligulas, Neronem, belluas et monstra non homines, ciuitatis autem status publicus is erat, ut miseria non vnius sæculi pro politico axioma poni potuerit, ipso

ipso bone Deus euentu duriora longe comprobante. Hæc vero sunt illa ipsa aurea tempora, quibus Tullius, Virgilius, Horatius, Livius, Tacitus, et classicorum optimi immortales esse cæperunt, quibus etiam ipsis temporibus homines viuebant vrbaniissimi, splendidissimi, pecuniosissimi, politissimi, viæ etiam publicæ, ædificia, porticus, balnea, et omnia quæ vulgo amplissima ducuntur, manifesto indicio rem bene se habere esse videbantur.

Nimirum, Auditores, artibus et scientiis ad salutem publicam fructuosius, à culpa remotius nihil est, sed fallitur, credo, qui illas vniuersim spectare, ex felicitate nasci ad hanc reducere, ex se prosperare, luxumque corruptorem arcere vult.

Sicuti enim eadem aquæ motus lege aliæ terræ stagnantes jacent, aliæ vero lætæ et frugiferæ exsurgunt, vel sicuti in hortis accidit ut cum saluberrimis herbis maturescant eadem cœli benignitate pessima quæque herbas vtilis tum enecantia tum suis vitiis inficientia; ita in hac altera rerum natura, quæ mente sola cernitur nihil adeo prodest ut non idem nocere soleat et sic reciproce. In politicis etiam ut in physicis illud ipsum quod floret et viget in se mortalitatis circumfert semen erupturum serius ocyus in corruptionem, in status con-

versionem, in salutarem populorum, linguarum, ceremoniarum, legum artium et doctrinarum migrationem, quæ est naturæ sui ex se conservatricis pulcherrima Oeconomia, creationis vti naturalis ita quoque politicæ ex bello et morte continuatio, reuiuifcentis Phoenicis in cælis et in terra verissima fabula. Nec aliter quam apud Romanos triumphavit multis annis ante bona causa rei litterariæ in Græcia. Quicquid hanc in partem laudabile prædicatur, illam laudem jure suo sibi vindicat Pericles, elegantiarum, excelsi gustus, et rerum omnium quibus ciues et ciuitates excoluntur magister, is ipse qui populum primus docuit imagines et signa stupere, in otio magnus videri, præ pane et circensibus omnia postputare, rempublicam autem oratorum perditis factionibus ceu fluctibus maris committere. Nemo Poeta tot mala omnis generis, tot scelera, pestemque status publici eam animo fingere potest, quæ Græciam Peloponnesiaco bello infestarunt, cujus idem ille Pericles, præsidium et decus Musarum, auctor fuit. Hoc teterrimo triginta annorum bello finito non desierunt miserrimi esse qui illi superstites erant Græci, nouis calamitatibus exortis quæ omnia diuina et humana misere fœdauerunt, donec tandem centum annis amplius in se fœuens infesta gens Dominum acceperit

ceperit Alexandrum Macedonem, litterarum amantiſſimum Principem, ſucceſſoresque ejus execrabiles cum quibus res græca, ſi qua ſtetit, exſtinctâ tota eſt.

Ea vero ſunt illa ipſa tempora, quibus feraciſſima magnorum viroſum ſeges erat, quorum in numero ſunt Socrates, Plato, Ariſtoteles, Demoſtenes, Xenophon, Thucydides, Appelles et præſtantiſſimus quique. Bis deinde græcæ litteræ revixerunt Alexandriæ et Conſtantinopoli, ſed nuſquam lætius. Bibliotheca Alexandrina quidem, Muſæum, Mathematicorum atque Medicorum ſchola, in omne æuum et jure ſuo laudabuntur, ſed ne præjudicata opinio ſe ſubrepat, euoluatur illius temporis hiſtoria, ex qua palam fiat, pulcherrima illa rempublicam Ægyptiorum non magis attigſſe ac domum paries dealbatus mentiens ædificium ſtabile. Denique vna bonarum artium ſedes in terris Conſtantinopolis præclariffima vrbs fuit, quotuſque autem eſt veſtrum, Auditores, qui nefandam hujus regni hiſtoriam vel legendo ſuſtinere potuit, et illud Excidat illa dies ævo nec poſtera credant ſæcula, huic periodo non velit inſcriptum.

His autem Romano-Græcis deberi aiunt, ab his miſeris emanafſe dicunt, quæ poſtremis temporibus occidentalibus populis illuxit lux.

Antequam hoc alterum terrarum cogniti Orbis imperium paullatim conuulsum dilaberetur cum excidio vrbis, minus calamitosam litterarum restaurationem, vniuersitates quas vocant, studiorum commemorare solent. Hæ autem scholæ, vt erant hierarchici regni provincia, ad alia omnia instituta esse videbantur quam ad sapientiam e cælo in cætus hominum deducendam, concordiam et felicitatem promovendam. Immo et nostris temporibus proscribendæ in hac bonorum librorum copia lectionum nundinationes verborumque venditiones, rei summam constituunt, vt omnino magnum reipublicæ munus præstaretur, si huius generis instituta non modo reformarentur sed transformerentur.

Progrediamur ad alia rei litterariæ insignia incrementa. Itali gens nullo non tempore mira primi hospitium præbuerunt artium et disciplinarum studiis instauratis. Dantei, Petrarchæ, Bocacii, antesignanorum, decantatissima sunt nomina. Ea autem tunc temporis erat status publici in Italia facies, vt aut stipendiarii prædonum publici exercitus, aut Pontifices, aut Imperatores Italiam certatim opprimerent, si quid autem præter spem superesset id omne multis ibi minorum gentium tyrannis diripiendum relinqueretur.

Post

Post hæc tempora felix faustumque fuit artibus et scientiis in Italia interitus Constantinopolitani Regni, de quo jam dixi, nec minus huic litterariæ reformationi lætus fuit interitus Florentinæ opulentissimæ reipublicæ, quæ tandem Mediceis post innumeras proscriptiones, cædes et bella succubuit, ciuemque ante suum sibi imposuit dominum.

Eminet alte hos inter Etruseos, Leo X. Medicus. Vix alius reipublicæ litterariæ princeps votis conceptis posset expeti, nemo hoc Pontifice magis acutissimo pulchri sensu fuit præditus, nemo illo humanior et liberalior erga omnes in aliqua arte aut doctrina excellentes, imprimis hoc Pontifice Architecto melius et amplius Divo Petro Deorum quicquid est nullus vquam habitauit, at is ille ipse est qui nauiter gregem deglupsit, sui profusus, alieni appetens, gulæ deditus, æris egens, eaquepropter gratiæ diuinæ per quam multos institutores haud parcipromus dispensator. Tulit autem ista Leonis X. ætas felicissima ingenia, quorum ex numero pingendi nobili arte insignes Raphaelem, Corregium, Titianum nominasse sat est, principes viros à quibus autem si posceretis tabulam in qua miseria, quæ generi humano propter Leonem X. contigit, conspiceretur, et animus eos et ars sua destitueret.

Incipit

Incipit jam nouus instauratarum bonarum artium ordo, quem Richelius Dux, Academiæ Francicæ illustrissimus et immortalis fundator ducit. Vt intelligatis qualis is fuerit et qualis ætas quæ hominem ferre potuit memoria repetatis tria teterrima contra Hugonottas gesta bella, cogitate quos is ipse Rupellam, inclytam urbem de religione dissidentibus in securitatem et pignus datis expugnauerit fame intra tredecim hebdomades tredecim millibus ciuibus necatis, idem Marillacum Marechalum et Montmorentium Ducem trucidauit, fratrem et matrem Regis regno expulsit, non Dynastis jugum solis imposuit sed Comitibus regni sustulit, populumque omnem seruire condocuit, litterarum inter hæc, ut fit, fautor, gloriolæ litterariæ fur manifestus, in reliqua etiam vita à vera sapientia adeo alienus ut sagarum artisque magicæ patronus fuerit maximus.

Sequitur Ludouici XIV. ætas, aurea scientiarum et artium tempora, humanissimum sæculum. Ludouicus XIV. cui felix Europa perpetuos exercitus et regium imperium debet, ipse pacis et belli artium Rex rudis, quinquaginta annos amplius ut spectandum se præberet perpetua bella gerens suis et exteris juxta omnibus intolerandus et perniciosus fuit, et postremo de Hispaniarum successione gesto bello, quod vnum quidem non inju-

stissimum

stissimum fuit, funditus afflixit et euerit regnum, ad hæc aliis modis scuitum in propria viscera est, Hugonottarum Cemmenique tractus incolarum centena multa millia aut jugulata aut regno expulsa, ærarium publicum ære alieno, quantum Regum opes coaceruata non possent soluere obrutum, Missippinæ postea societatis technis fortunæ priuatorum euersæ, sic non vnâ cladem accepit, non vna peste propter hunc regem conflictata est patria, ut Galliæ regnum, pulcherrima in terris sedes, miseriarum theatrum esset, Franco-galli autem, gens nobilis et ad omnem humanitatem exulta, essent quasi longa obsidione afflicta exsanguis et jejuna multitudo.

Satis autem videor demonstrasse, Auditores, sicuti litteratorum sortem plerumque flebilem ita istam litterariam, quam semper clamant, populi felicitatem non esse ex omni parte beatum. Ciuitatum enim conseruandarum robur et cæmentum sunt fides, iustitia, temperantia, officiorum religio, morum sanctitas, virtus domi militiæque spectata, hæc autem omnia sine litterarum studio adesse et ubi ista quam maxime florent abesse virique ab arte insignes reipublicæ pestis esse possunt, testibus vitis excellentium Doctôrum aulæque pontificiæ professione litteratæ historia, quibus philo-

B

sophis

sophis imperantibus felices respublicas quis prædicauerit. Neque tamen melius ignorantia generi humano consultum esse dixerim, sed illud affirmauerim quod non tam ista particularis, quæ se scientiæ quodam genere commendat, sed illa media quæ stultitia caret reipublicæ salutaris sit sapientia. Cum rei litterariæ et incremento et detrimento sæpe connexa fuit religionis Christianæ utpote sub romanis auspiciis facta propagatio, inter epochas felicitatis humanæ utinam et in hac nostra Europa, mundi non magna parte, et apud omnes populos referendæ. Christiana autem respublica et historia adeo à fundatoris schola et disciplina abhorret, adeo alia omnia docet, ut quam vana et fluxa omnia, quam diuersum exitum habitura optima quæque sint, vix alio exemplo clarius possit illustrari.

Sed inquiremus in alteram Orationis partem atque de sapientia ciuitatis constituendæ quæ huc spectant dicamus. Summum populorum bonum libertas est, Græci, Romani, et recentioribus temporibus Angli optime hanc cum statu ciuili conciliaffe creduntur. Igitur quæ sint Atheniensium, et Spartanorum, ut qui principes Græciæ audiunt, quæ Romanorum, denique quænam Anglorum merita in felicitatem publicam dispiciendum erit quod ita à me fiet, Auditores, ut ve-

stram

stram in me audiendo patientiam prolixitas Orationis non vincat. Jam vero, si quidem libertatem felicitas sequitur comes, quænam est illa Athenarum famigeratissima libertas? Atheniensium respublica ad pauculos quosdam vrbicos indigenas spectabat, his patria ceteris regnum erat, hi terrarum et insularum late et impune tiranni erant. Cum Athenæ quam maxime florent censa sunt ciuium capita viginti mille, eorum autem qui dicuntur siue capite inuenta sunt quater centena millia, ergo in illa vrbe vbi omnes libertatis idea quasi inebriati aut insatuati incedebant pro vno ex numero virorum Atheniensium, ut audiunt, numerantur viginti ex numero eorum quos infra pecudes dejectos dicere possum, cum majus æconomix studium propter hos ac propter illos tenere soleat et nostri et illorum temporum dominos. Eadem ratione apud Spartanos fere vicesima pars incolarum ciuitatis jure gaudebat, reliqui omnes ne quidem jure personarum siue hominum sed rerum et animantium judicabantur. Horum humanorum propter dominos suos pecudum erant apud Lacedæmonios sexies centena millia, efficiuntur autem duæ milliones et bis centena millia, si apud Athenienses, Arcades, Corinthios et Æginates ex isto Athenæ indice adnumerantur decies sexies centena millia.

lia. Immo vero Thucydides refert vnam Chion, parvulam insulam, refertam esse mancipiis tot quot quidem in omni Græcia, Lacedæmone excepta, non inveniuntur. Horret animus vel verbum addere.

Romanam autem rempublicam aiunt quam urbis Romæ ciues aliquot in suos et externos exercuerunt tyrannidem. Cum adhuc parvæ huius populi res erant, vix libertinæ conditionis et in potestate singulorum ex Patribus erant plebeji. Decent hoc iura Patronatus, supplicia nexorum, secessiones populi, militiæ fuga, nobilitatis odium, beneficium coloniarum, leges agrariæ. Floruit et crevit postea respublica sed ut inclyta et vetustissima regna delerentur. Res tandem multas pace et bello gestas maximas excepit miseria illa quæ obtinuit cum Orbis Vrbi pareret. Græcia, Sicilia, Asia, Gallia, multa insuper regna feruorumque exercitus migrauerunt tum temporis in hortos atque uillas improborum quorundam hominum, quibus res per cædes et rapinas erat, horum numerus supra mille ciues non effecisse sunt qui dicunt, reliquam omnem turbam pascebat dignissimus quisque ut rerum et venalis urbis per ipsos tribunos et comitia potiretur. Neque tamen ego is sum philosophus, Auditores, qui nil admirari, aut is adeo homuncio qui de Majestate populi

Romani

Romani detrahere velim, sed considerare quanti quilibet notabilis generis humani perfectio veneat, quem exitum habuerit, hoc iusti et æqui rerum æstimatoris esse credim. Hæc autem erat facies rerum Romæ cui semel victum et victum servire genus humanum vtinam satis habuisset.

Libertas denique Anglorum hæc est. Res apud illos publicæ tribus suffragiis, Regis nempe, Optimatum et populi decernuntur. Bellum autem pax, fœdera, Creatio Optimatum, Magistratuum bellicque ducum exceptionem non leuem faciunt, hæc enim omnia peraguntur solo nutu Regis peccantis, ut aiunt, nunquam id est impune. Optimates numero fere ducenti nec opibus nec oneribus ferendis partem reipublicæ tertiam constituunt. Populus autem qui dicitur est pars gentis, illi scilicet qui agros pleno jure possidentes jure suffragii in comitiis gaudent, Scotorum autem, Irlandorum, uti etiam de religione dissidentium valde restrictum est jus ciuitatis aut nullum. Hæc est illa æquabilitas juris publici apud Anglos. Quoniam vero à scripta aut papyracea regiminis forma ipsa reipublicæ administratio siue illud quod vere obtinet regimen admodum diuersum esse solet, et quoniam vel Optimates vel populus solent esse nec Sæpius nec rarius quam

Reges

Reges modo hostes reipublicæ intra muros modo libertatis vindices, et sic cum qualibet forma externa stare et occidere potest respublica, pauca quædam ex historia hujus regni repetamus. Vsque ad tempora Julii Cæsaris dubitabatur an in rerum creatarum numero sit hæc insula, et paulo post an operæ pretium sit barbaricam occupare, dein autem à Romanis, Pictis, Saxo-nibus, Danis et Varegis in prædam diuisa est nec linqua nec nomine populi superstite. Quæ fuerit insequenti tempore populi felicitas ex historia regis familiaris intelligitur secundum versiculum: Quicquid delirant reges plectuntur Achiui. Rex Richardus II. carceri inclusus à Rege Henrico IV. proximo agnato occiditur, Rex Henricus VI., quo imperante bella ista ciuilia quibus octoginta regii principes et centum milia Anglorum perierunt cæpta sunt, Henricus VI., inquam, pariter captiuus trucidatur manu Richardi III. postea Regis, filii autem regni hæredes occiduntur suafore et autore Rege Eduardo IV., frater hujus Regis suffocatur in vino mersus in dolio, filii autem et regis virgines aliis modis violenta morte pereunt, Rex Richardus III. lectis superimpositis spiritu vitali priuat fratris filium Regem Eduardum V. cum fratre, veneno, autem necat conjugem propriam Annam, cujus mari-

tum

tum prioris matrimonii antea sua manu confoderat. Rex Henricus VII. de Regis Richardi III. nepote ex fratre supplicium sumit, Rex Henricus VIII, memorabilis carnifex, vtramque conjugem Annam et Mariam, et quicquid auitæ nobilitatis, et regis stirpis supererat morti addicit, Maria Regina, quæ trecentos homines, inter hos Optimates, episcopos, plebejos, liberos etiam, viuos comburi iussit, hæc inquam mulier Reginam Johannam, eadem regia stirpe ortam et vno omnium ore laudatissimam sceminam, cum marito, patre et socero carnifici tradidit, simile plane paricidium commisit Elisabetha Regina in Mariam, Gallicæ quondam et tunc Scotiæ Reginam et regni hæredem, hæc autem ipsa Maria rea est paricidii in matrum eundemque consobrinum, ex quo conjugio tunc recens natus erat Jacobus, cujus filius est Rex Carolus I., popularis Rex populi tamen factionibus oppressus, publicæ ad supplicium tractus et pœna gladii extinctus, hujus denique filius est Rex Jacobus II., qui cum multis millibus qui eum secuti sunt regno et patria multatus est regnum in vadente Maria Regina, filia. et Rege Wilhelmo, genero et ex sorore nepote. Hæ sunt fere regis familiaris mutæ lanienæ.

Cadunt autem hæ cædes quotquot sunt omnes in

ea

ea tempora quibus Anglorum status civilis a cultura non abhorrebat. Nam et prioribus commissis leges istæ, quibus gloriari solent, altera de privilegiis Dynastarum, siue Magna-Charta, et altera de suffragio comitali populi in re vectigali jam latæ erant. Prior lex originem deducit à privilegiis siue charta liberatum Regis Henrici I, qui fratrem natu majorem in custodia per triginta annos asservatum lumine oculorum admoto ferro candente priuavit, rectius tamen hoc priuilegium deriuatur à Rege Johanne, cujus est insigne parricidium in fratris filium, posterior autem lex de re vectigali debetur Regi Eduardo I, cujus filio Regi Eduardo II, carceri incluso, intestina adusta sunt transmissio in anum, per fistulam corneam, ferro calido. De Anglis autem principe nostri æui populo, hæc sufficiunt. Nam nouissimis temporibus hujus regni felicitas tanta fuit quanta calamitas prouinciarum in vitroque hemisphærio, altero quidem amisso et altero amittendo. Ponamus autem genus humanum sæpe quidem retrogradum reddi tamen quamuis multis anfractibus si longæ et integræ spectentur periodi et perfectius et felicius, eoque hoc magis quo longius quælibet ætas à luteis primæuis infimi generis hominibus distet, igitur sic acquirendo sine dispendio compendium

per-

perventum erit aliquando ad optatam vitæ metam, ad beatitudinem status publici eam quæ nisi tota humanitate sublata immo planeta nostro physice salvo cogitari non potest. Æternum sic est duratura boni malique, barbariei et culturæ homines dum sumus mixtura. At non circumscripta solum sed et tuta est omnis humana perfectio suo circulo, sicuti enim si omnes homines, quod tamen fieri nequit, conjurarent, partem tamen naturæ nec creare nec annihilare valerent, essetque omnis in modo ad aliquod tempus confictus, eadem sibi semper constantis naturæ mundi intelligibilis lege hoc morale rerum æquilibrium non essent sublaturi sed Jouem ipsum irritum magis quam nefario ansu debellaturi. Habet hinc hæc non de vanitate mundi sed de pulchritudine propter se et ut nunc est, de immutabilitate rerum opinio commendationem à consolatione et securitate vitæ, istam autem immutabilitatis rerum formidinem ii quidem facile deponent qui habent naturæ spectabilis omnibus numeris jam absoluta opera cum voluptate perspecta.

Supposito autem figmento utriusque fortunæ publicæ indifferentia constitutionum civilium non sequitur, certe ex desperatione euadendi quo velint circa imma homines non subsistent, sed iste mente conceptus in-

do-

dolentiæ status et ingeniis et rebus externis repugnat.

Prædita nempe sunt ingenia hominum adivitate, illis essentiali plane virtute, fere vti sensus externi appetitu, hinc quæcunque animalis vel rationalis causa subfit, sensus boni, quod possident, non dum possidentur infixus aut immutabilis est, sed nifu ex isto actiuitatis principio ducuntur nouandi, perficiendi, simpliciter etiam mutandi statum præsentem, rerum autem externarum nulla potest esse constans forma, nulla in eodem statu perseverantia, omnia pro habitu rerum ad hominem in pejus omnia in melius mutantur, huic vicissitudini humana consilia obnoxia sunt, huic necessitati paremus omnes, et sic homo, non dominus, non statua animata, sed naturæ particula finita et variabilis diruat necesse est, ædificet, mutet quadrata rotundis. Sed concessa felicitatis] continua progressione conceditur etiam moralitatis subinde major gradus. Ex comparatione autem periodorum historiæ apparet quod nullam nostri generis progeniem pejor aut melior tulerit avis, sed sicuti omnis æui homines utcunque calceati bipedes erant, ita sibi nullo non tempore moraliter simillimi in diuersam prodibant scenam. Est quidem hominum propria virtus perfectibilitas

qua

qua ceteris animalibus præstare creduntur, sapientes, fortes, magnanimi audiunt, sed propter hoc ipsum solis etiam hominibus competit principium degeneracionis, quo proprio vitio inveniuntur parricidæ, parjuri, tyranni, serui, pejores et inferiores ceteris animantibus omnibus. Et quænam est tandem illa periodus satis longa vt pro fundamento opinionis promotæ et plus ultra promovendæ semper felicitatis humanæ poni possit? Esse enim uniuersam historiam fragmentum et litem de toto ex ea non esse dirimendam monet ipsa historia litteraria et naturalis. Ab illa inter alia huc spectantia edocemur floruisse longe ante Noachici diluuii æram Astronomiæ studium, cognitionem non vulgarem aut fortuitam, sed quæ cum recentioribus observationibus egregie conspiret scientiam, id quod satis demonstrant Autores de Antiquitate studii cœlestis, omninoque probant tabulæ Astronomiæ Indicæ Europam allatæ nuper etiam impressæ. Tanta autem et talis scientiæ augmenta quem rerum statum litterarium æque ac politicum supponant, quas vicissitudines rerum in magnis vt in paruis extra dubium ponant, supernacuum est dicere. Naturalis autem historia suum librum euoluens subijcit oculis rudera mundorum compagem corticis terræ constituentia, vt clare videamus

omnes

omnes nostras habitationes superstructas esse ruinis mundi anterioris non semel renati. Viscerum quippe terræ pila sumus, à cœli etiam cuius pars sumus, remotissimis sphaeris protrudimur, mare, terra continens, Zonæ, climata, elementa translocantur, ortus in occasum, meridies in Septentrionem variabilis, nihil non, modo ceu fractus illabatur orbis modo ceu gutta eauat lapidem, mutabile est, ergo hoc magno anno iterum iterumque elapso quam seriem et communem finem in hac ex ipsa mundi continuatione intelligibili rerum omnium interruptione detegemus mortales? Quibus tamen contraria opinio, quæ est pro incremento felicitatis mundi et hominum placet, si post ea quæ considerauimus præcipua argumenta desumunt à minori numero hominum Orbis antiqui, à barbarie mediæ æui, à superstitione qua carere nos dicunt, et ab alia longe bellorum nostri æui ratione. Quatenus ex fragmentis Autorum iste mortuorum census Orbis antiqui, id est partis Europæ et adjacentium regionum iniri potest, opinio pro majori numero hominum Orbis antiqui propius à veritate abesse videtur. Tot antiqua regna Europæa, Asiatica, Pontica, Africanaque esse desierunt, tot in utroque hemisphaerio nouiter detecta ab inuentoribus in vastam solitudinem ferro, morbis

et luxu transmutata sunt. Sed quomodocunque se calculus habeat, istas partiales differentias regnorum nonnullorum totalitatis rationem nihil immutare, sed hanc sicut omne perfectibile suis finibus contineri intelligitur vel ex eo quod ad frequentiam hominum in mundo triplo et si terra caperet centuplo majorem quam ea quæ nunc est incipiendo ab uno conjugio pauca admodum sæcula requirantur.

Quod attinet mediæ æui id est nouissimam nostrarum regionum barbariem, temporibus istis, barbaris suo quidem modo, in Germania certe commercia florebant hæc nostra longe superantia, status ciuium et numero et opibus ciuium longe superior, vectigalium conferendorum fere immunitas, Regum non hæreditaria sed meritis acquirenda autoritas, imperium cum populo diuisum, nec milites nec bella præ iis quæ nunc sunt, nobilitas domi militæ quæ clara, religionis atque virtutis apud potentiores magna æmulatio, scientiarum etiam tanta æstimatio vt foundationibus longe omnium solidissimis et largissimis ista ætas insignis sit, viri etiam eruditione clari milites equitesque, quibus tunc titulis et Reges nobilitantur, et dicerentur et sedentes ad gubernacula reipublicæ haberentur. At vinculis prauæ superstitionis nos laxatos, id est valetudinem qua fru-

fruebamur nos recuperatos esse fatendum est. Quasi vero ista de Papatu secessio absolutissima reformatio et certa populorum salus esset! Quasi vero hoc exente, saepe etiam repuerascente saeculo decimo octauo de fabulis dissensus non esset hodie cum ciuitatis amissione, vitae etiam et bonorum omnium discrimine conjunctus! Quasi vero Christianus orbis vel angulus adeo christianus vnus & alter esset terrarum orbis.

Bellorum denique noua ratio et bona causa hæc est. Propter mancipiorum cæmendorum monopolium, lignandi, piscandi, sachari, theæ, caffæ, vescendi quæ nocent gratia tot tantisque sumtibus gesta sunt hoc saeculo bella vt isti omnes medii cui tumultus præ vno nostris temporibus in omnibus mundi plagis, per multos annos, à multis simul populis, totis regni viribus gesto bello lusus modo equestris aut gladiatorium munus videri possit. Tantum sanguinis profusum est in vno anno nouissimi vix ex probabili causa illati belli septennis, ac quidem in omnibus præliis istius tricennalis omnium teterrimi belli. Finito autem bello par erat ex vtraque parte et latius quam ista hominum iactura patens miseria.

Sed capti tamen bello hodie non venduntur. Vtique, non enim solum quæ fuerunt olim opera seruo-

rum

rum præstantur hodie pro minori pretio ab hominibus liberis, sed etiam integræ Europæ nationes et quidem singula capita ex illis inter ipsos populares suos in rerum dominio in legitima emtione venditione sunt, de aliis autem specie liberis lis est an æquioribus conditionibus viuant et regantur, et propter hos ipsos politissimos et omnes obæratissimos Europæos status in Africa, vtraque India, terrisque Australibus tot quotannis homines, animo et corpore validi naturæ filii, misere aut apud emptores aut in patria sua, in regionibus omni copia sponte fluentibus pereunt ac fere hoc in Ducatu homines viuunt. Nec sufficit hæc annua strages. Nuper admodum in gratiam mercatorum nonnullorum tres milliones hominum fame peribant in India Orientali in qua mundi parte intra paucos annos tot milliones hominum ceu victimæ humanæ pro salute populi Anglicani cæse sunt quot milliones incolarum in ipso Angliæ regno numerantur.

Videtis, Auditores, in quæ tempora reseruati sumus, quam sint mitiores temporum vices, commerciorum et pulueris pyrii, Fortuitæ in laboratorio, o fata hominum! inuentionis, quam salutare effectus, quam propius hodie omnia virtutem sint! Intelli-

telligitis in ludibrium præstantiæ suæ existere hominem, tenetis hunc mutantem Protea vultus.

Quodsi tamen, quoniam quidem tanta sub nocte nostra jacet dies, ex alia statione et tanquam ex specula prospiceremus rerum sublunarium vniuersitatem, viuidiori tunc repleti lumine quid sumus et quidnam victuri geniti eramus rectius intelligeremus gratularemurque humano generi aut de hoc quamuis lento felicitatis incremento, aut de hac ipsa felicitate, alia quidem ex alia, sed tota minui et augeri, calculari et conferri nescia, bono potius hominis indiuiduali et libero, et litterariæ et ciuilibus culturæ conuersionibus feliciter non adscripto. Ego vero quod in hac re video et sentio ingenue Auditores, Dixi!
